

Àmbit social i criminològic

INVESTIGACIÓ

Producció pròpia, 2014

Taxa de reincidència penitenciària 2014

(INFORME EXECUTIU)

Autors

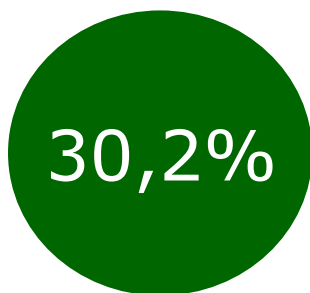
Àrea d'Investigació i Formació Social i Criminològica

Any 2015

La taxa de reincidència penitenciària 2014

Autors: Capdevila Capdevila, Manel; Blanch Serentill, Marta; Ferrer Puig, Marta; Andrés Pueyo, Antonio; Framis Ferrer, Berta; Comas López, Núria; Garrigós Bou, Albert; Boldú Pedro, Ariadna

Taxa de reincidència general

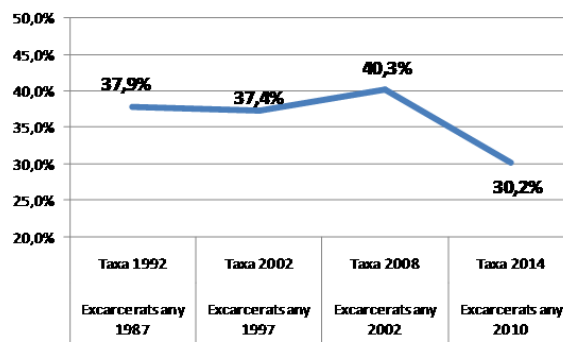

7 de cada 10 persones excarcerades l'any 2010 **no han reincidit**

Aquesta és la **quarta recerca** d'una sèrie, iniciada l'any 1987, sobre la reincidència penitenciària de les persones excarcerades.

Els resultats obtinguts, dibuixen una radiografia força precisa i única de les característiques que presenta la població penitenciària catalana. El manteniment de la sèrie, a més, aporta un valor afegit a la recerca perquè permet constatar els canvis que s'han anat produint al llarg del temps en aquestes característiques. També possibilita establir hipòtesis que permetin dissenyar intervencions dirigides a reduir la reincidència i fomentar el desistiment en el delictes.

Gràfic 1. Evolució de la taxa de reincidència penitenciària

El descens de la taxa respecte a l'estudi anterior és de **10 punts**.

La reincidència depèn d'una multiplicitat de relacions i variables. No es pot atribuir un canvi positiu o negatiu a un únic factor, ni avaluar l'efectivitat del sistema penitenciari només a partir del resultat d'aquesta taxa.

Quins factors poden explicar aquest descens? A continuació, després de la fitxa tècnica de la recerca, describim alguns canvis que s'han produït en els darrers anys i que plantejarem com a hipòtesis explicatives.

FITXA TÈCNICA DE LA RECERCA

Àmbit territorial	Catalunya
Població objecte d'estudi	Persones condemnades excarcerades l'any 2010 (N = 3.414 subjectes). Penitenciària. Seguiment fins al 31/12/2013, amb 3,5 anys de mitjana. S'ha establert una mesura correctora (5,9%) per poder comparar amb els estudis anteriors, que tenien un període de seguiment de 5,5 anys.
Concepte de reincidència	SIPC (sistema d'informació penitenciària de Catalunya) i variables Ris-Canvi (de 659 subjectes, el 19,2% del total). S'han estudiat 118 variables personals, familiars, socials, penals i penitenciàries.
Font de les dades	SIPC (sistema d'informació penitenciària de Catalunya) i variables Ris-Canvi (de 659 subjectes, el 19,2% del total). S'han estudiat 118 variables personals, familiars, socials, penals i penitenciàries.
Explotació estadística	Paquet estadístic IBM SPSS Statistics 17.0

Canvis macrosocials i de política criminal

1) Des de 2008 hi ha un **descens** generalitzat de la **criminalitat** a Espanya (ha baixat el nombre de delictes comesos per cada 1.000 habitants de 51,9 fins a 46,1 el 2013).

2) Els estudis consultats parlen d'un **descens** de les **taxes de reincidència dels principals països** que l'estudien de forma sistemàtica. Un dels motius que ho justificaria seria l'augment dels sistemes de prevenció de delictes menors, que solen anar associats a una reincidència més alta.

3) Pel que fa a la població estrangera, tot i produir-se moviments migratoris, no sembla que aquests fluxos afectin la taxa de reincidència.

4) Les diferents reformes penals relacionades amb els delictes de violència de gènere i de seguretat en el trànsit han creat **noves tipologies d'infractors** que fins ara no entraven als centres penitenciaris. L'impacte d'aquest nou perfil, **amb una taxa de reincidència més baixa** que la mitjana general, pot explicar una part del descens.

Canvis en les característiques dels interns respecte a l'estudi anterior de reincidència penitenciària

5) Ha pujat l'edat dels infractors, tant en el moment del seu primer ingrés penitenciari (31,7 anys, enfront dels 26,9 anys de l'estudi anterior) com en el moment de la sortida de la presó (37,3 anys, mentre que abans era de 34,4 anys). Tots els estudis associen ser més jove a més reincidència.

6) Ha disminuït la presència d'algunes variables associades a més reincidència:

a) Els **delictes contra la propietat** (eren el 58,8% del total de delictes en l'estudi anterior i han passat al 41,3%).

b) El percentatge de **multireincidents** (abans eren el 18,4% del total de reincidents, enfront del 10,5% actual). Aquest grup és el responsable del 81,1% de les reincidències.

c) El percentatge de persones que complien **penes de presó per responsabilitat personal subsidiària** (RPS) (abans, el 28,9% del total; ara, el 20,1%).

7) Hi ha un augment important de **persones primàries**, que ingressen per primer cop a presó

(abans, 39,6%; ara, 64,5%). L'augment ha estat molt significatiu, de 25 punts.

Relacionades amb recursos infraestructurals, econòmics i humans

8) Després d'acabar a la fi de la recerca anterior es van obrir **tres equipaments penitenciaris nous** –CP Brians 2 (2007), CP Lledoners i CP de Joves (2008)–, que impliquen nous projectes, noves alternatives i formes diferents d'intervenció.

9) L'any 2008 es van crear cinc unitats dependents externes per al **tractament de toxímanies** que van aportar noves possibilitats de tractaments específics en entorns no exclusivament penitenciaris (l'any 2006 es comptaven 1.996 interns en programes de toxicomanies, mentre que l'any 2010 la intervenció arribava a 3.451).

10) En el període 2006-2010 s'hi va disposar de més **recursos econòmics** per al suport a **entitats socials** col·laboradores (subvencions i convenis), les quals van incrementar la seva presència a les presons i en els processos d'acollida i sortida dels casos. També era més fàcil atorgar ajudes econòmiques als interns i a les seves famílies en situacions molt precàries.

11) Pel que fa al treball productiu a la presó, la mitjana de **persones ocupades** cada mes en una jornada o més i en una activitat productiva o més va passar de 2.162 persones l'any 2006 a 3.902 persones l'any 2010.

Relacionades amb instruments d'intervenció

12) En el període 2006-2010 va augmentar el nombre de **programes de rehabilitació** duts a terme.

13) Es va implementar l'instrument **RisCanvi**, amb tot el que això implica de canvi en el model d'avaluació i valoració dels individus que constitueixen la població penitenciària. Es va fer tota la formació del personal de tractament en aquest model de treball i es va reorientar la forma d'intervenir.

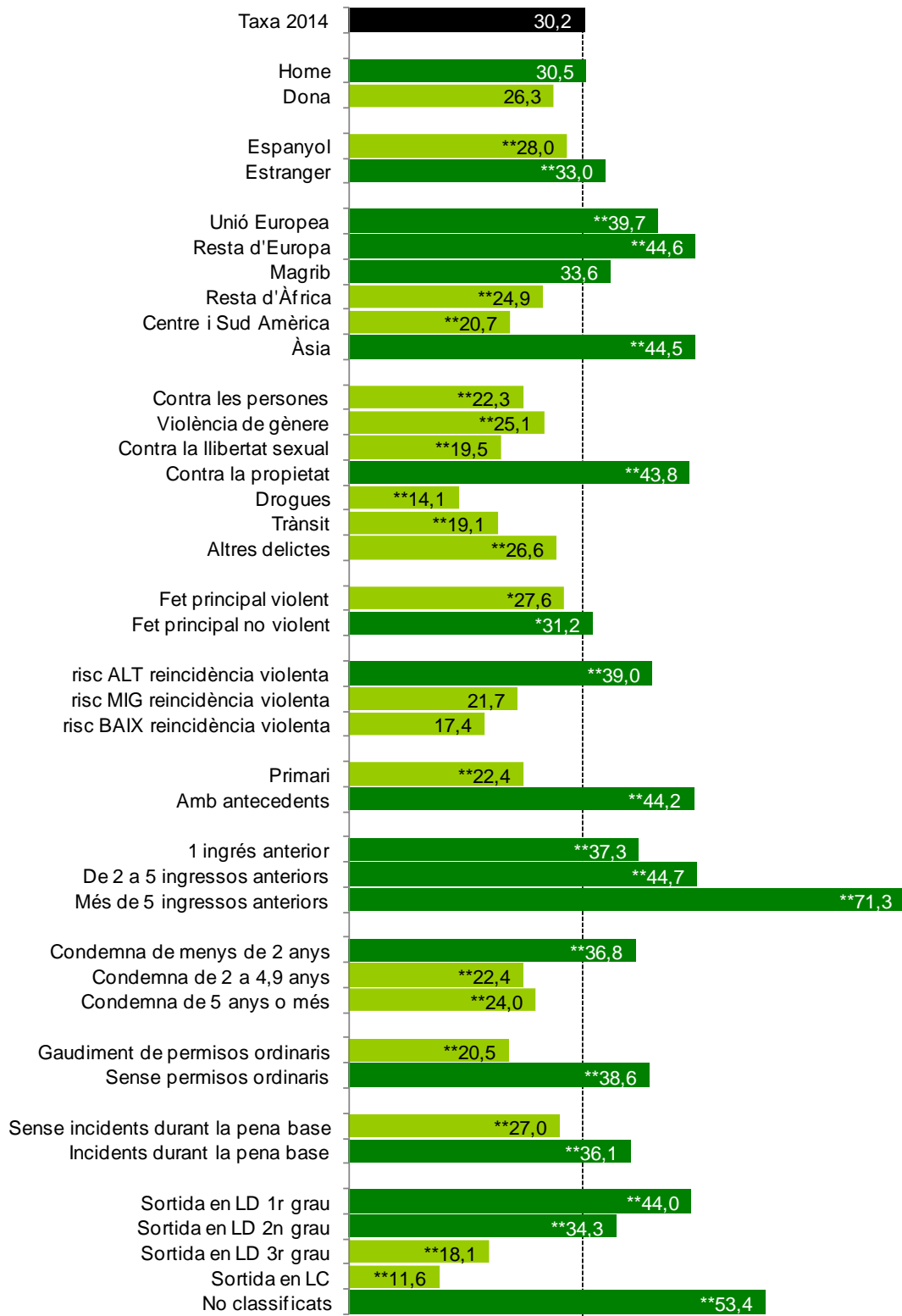
14) Es posen en marxa dos protocols importants de coordinació amb altres institucions: **protocol d'excerceracions d'alt risc** (en coordinació amb Fiscalia) i **protocol de coordinació sobre víctimes**. Es creu que poden haver tingut un efecte preventiu respecte a la reincidència.

Hipòtesis respecte al descens de la taxa

2. Taxes específiques de reincidència

La taxa general de reincidència pot variar en funció de les diferents variables personals i socials, penals i penitenciàries dels subjectes. Presentem les taxes més significatives en funció de diferents variables.

Gràfic 2. Taxes específiques de reincidència

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general; $p \leq 0,05$.

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general; $p \leq 0,01$.

Taxes de reincidència més altes

Més de 5 ingressos anteriors
 Delictes *contra la propietat*
 Provenients d'impagament de multa
 Estrangers d'Àsia o resta d'Europa
 No tenen permisos ordinaris

Taxes més baixes

Sortida en llibertat condicional
 Sortida en tercer grau
 Tenen permisos ordinaris
 Primers ingressos
 Delictes de:
 Drogues
 Contra la llibertat sexual
 Contra les persones
 Violència de gènere

El grup de persones amb antecedents penitenciaris té una taxa de reincidència més alta. I com més antecedents trobem, més elevada és la taxa de reincidència. Els que tenen més de cinc ingressos penitenciaris anteriors tenen una reincidència del 71,3%.

Respecte al tipus de delicte, els que han comès delictes *contra la propietat* són els que reincideixen més i, per contra, els involucrats en delictes de *drogues*, els que menys.

No hi ha diferències en la taxa de reincidència entre els que han comès un delicte contra les persones relacionat amb *violència de gènere* (22,7%) i el conjunt d'excarcerats que han comès un delicte *contra les persones* (22,3%).

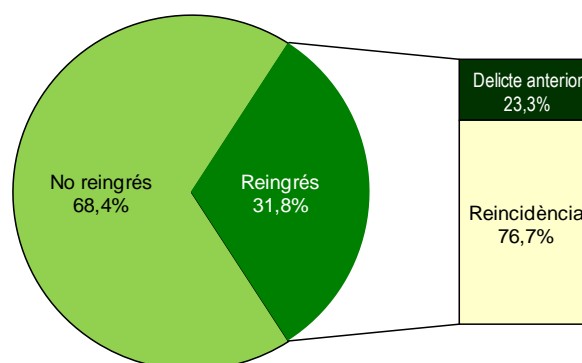
Més de la meitat dels no classificats (53,4%) reincideixen. Són persones que, majoritàriament, ingressen a presó per una RPS (responsabilitat personal subsidiària per impagament de multa), la qual cosa apunta a la poca eficàcia de l'ús de la pena de presó amb aquesta finalitat.

Aquells que han tingut permisos ordinaris al llarg de la seva condemna també presenten una taxa de reincidència més baixa que els que no n'han tingut (20,5% enfront del 38,6%). Cal esmentar, però, que obtenen permisos les persones amb millor pronòstic o menys factors de risc.

El grau de classificació que tenen les persones en sortir de presó es converteix en un indicador clar de la probabilitat de reincidència posterior. Els que han sortit directament des de primer grau reincideixen 10 punts més que els que surten en segon grau. Alhora, aquests darrers doblen en taxa de reincidència els que surten en tercer grau. El nivell de classificació també respon a les característiques més o menys conflictives o prosocials del subjecte.

3. Característiques de la reincidència

De totes les persones que l'any 2010 van sortir de presó (N = 3.414), 1.079 (31,8%) van tornar a ingressar-hi, però no totes ho van fer per la comissió d'un nou delicte. Quasi una quarta part va reingressar per complir una pena per un delicte anterior; la resta, per un delicte comès amb posterioritat a la sortida, per una causa nova (que és el que anomenem pròpiament reincidència).

Gràfic 3. Proporció d'interns que reingressen a presó**Motiu del reingrés a presó**

Del total de reincidents (828), tres de cada cinc (501) han **reingressat un sol** cop a centres penitenciaris, i dos de cada cinc (327) han reingressat més d'un cop i pertanyen a la categoria que qualifiquem com a **multireincidents** (un 10,5% en aquesta recerca). La mitjana d'ingressos penitenciaris posteriors és de 2,2.

El 65% dels que han reincidit ho fan dins del primer any. El 87% ho fan abans dels 2 anys.

Mitjana de temps que els reincidents triguen a cometre un nou delicte

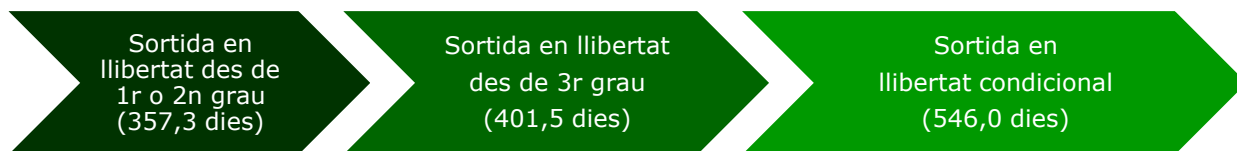

Triguen 50 dies menys de mitjana que en l'estudi anterior (385,8 dies). És a dir, reincideixen menys persones, però els que ho fan, ho fan més de pressa.

El temps que triguen a reincidir també es distribueix de manera diferent en funció de les variables estudiades:

Les persones que **surten** en llibertat condicional reincideixen molt menys (1 de cada 10) i triguen més a fer-ho. Passa el mateix amb les persones que surten en tercer grau (reincideixen 2 de cada 10).

Gràfic 4. Temps que triguen a reincidir en funció del tipus d'excrceració

Nota: el canvi en la tonalitat dels colors marca valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,05$.

El tipus de **delicte comès en la pena base** també es relaciona amb diferents taxes de reincidència i diferents temps.

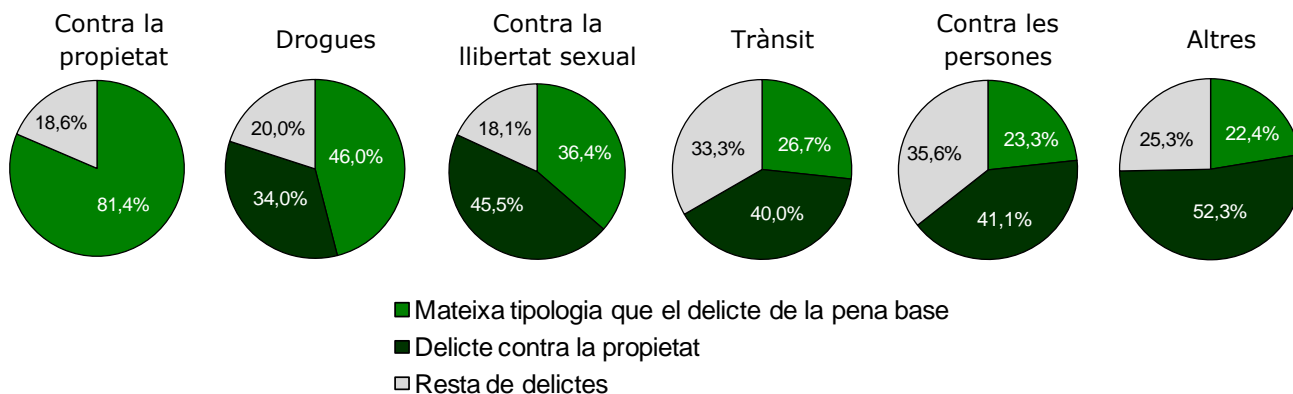
Gràfic 5. Temps que triguen a reincidir en funció del tipus de delicte comès a la pena base

Nota: el canvi en la tonalitat dels colors marca valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,05$.

El tipus de **delicte comès en la reincidència** té molta relació amb el delicte comès en la pena base. Normalment, trobarem certa "especialització", en el sentit de repetir el delicte. L'alternativa indica certa tendència a cometre delictes *contra la propietat*.

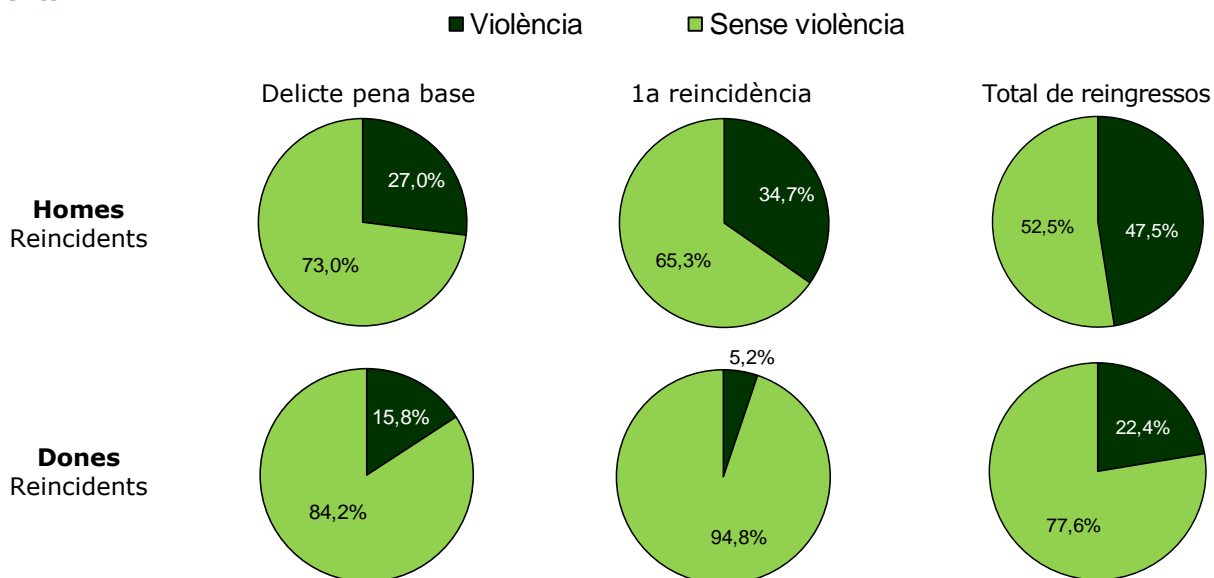
Gràfic 6. Tipologia del delicte de la reincidència segons el delicte comès en la pena base

El delicte principal més comú comès en la primera reincidència és *contra la propietat* (60,2%).

Hem pogut observar que en la repetició de conductes delictives posteriors a la pena base, s'incrementa el percentatge de **delictes violents** comesos. Aquests increments percentuals són força més significatius entre els homes que entre les dones, tot i que també se'n donen.

Gràfic 7. Increment de la violència dels delictes comesos per part dels homes i dones reincidents

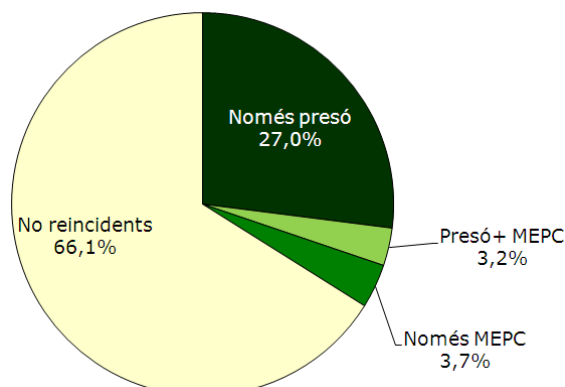
Nota: cal recordar que la categoria *delictes violents* inclou tots els fets delictius agrupats en les categories: *contra les persones*, *contra la llibertat sexual* i, dins dels delictes *contra la propietat*, els *robatoris amb violència* i els *robatoris amb intimidació i/o violència*.

4. Característiques del reincident

Entre els reincidents hi trobem **sobreprerentades** les persones:

- que tenen antecedents penitenciaris;
- que han comès un delicte *contra la propietat* no violent;
- que compleixen condemnes curtes inferiors als dos anys;
- que dins del centre penitenciar han tingut incidents i regressions;
- que no han gaudit de permisos de sortida;
- que són estrangeres, sobretot europees i asiàtiques;
- que tenen menys estudis;
- que són més joves tant en la comissió del primer delicte com en el moment d'entrar a complir la pena base i en sortir de presó;
- que han sortit de la presó directament des de primer o segon grau.

Gràfic 8. Tipus de mesura que s'imposa als reincidents

MEPC: mesures d'execució penal a la comunitat.

La taxa de reincidència penitenciar és del 30,2%.

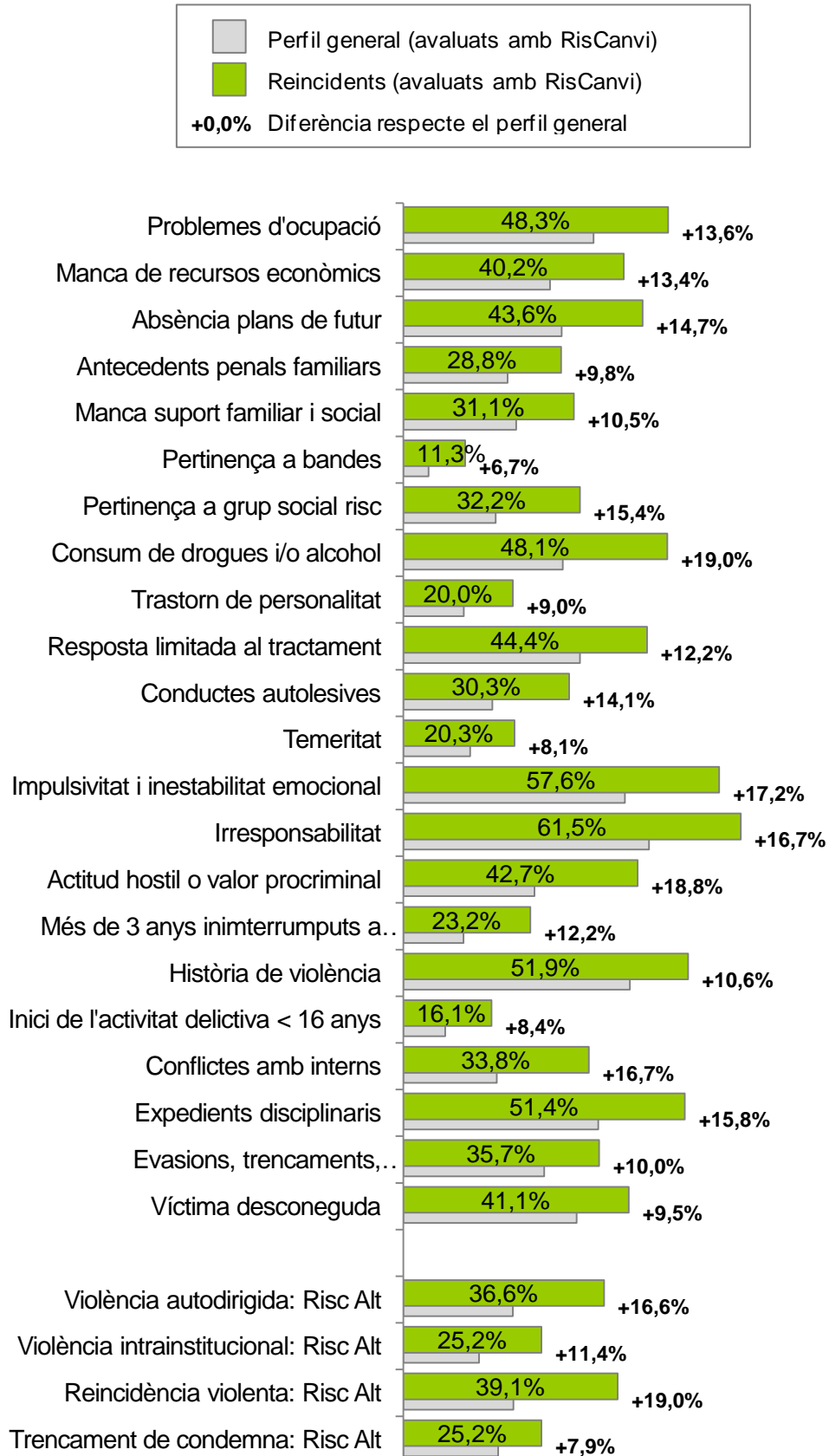
Si hi sumem els que han reincidit i han estat condemnats a una mesura penal a la comunitat (MEPC), la taxa de reincidència en tot l'àmbit d'execució penal puja al 33,9%.

El delicte principal dels reincidents que reben una MEPC és un delicte *contra el trànsit* (34,3%), seguit d'un delicte *contra les persones* (27,9%) i un delicte *contra la propietat* (25,8%).

La MEPC més aplicada són els *treballs en benefici de la comunitat* (75,8%).

Respecte als **factors de risc detectats a través del RisCanvi** en aquells subjectes als quals s'ha fet la valoració (19,2% del total), molts dels factors de risc es troben sobrerrepresentats en els reincidents i infrarepresentats en els no reincidents.

Gràfic 9. Diferències significatives dels reincidents respecte a la població general avaluada amb el RisCanvi

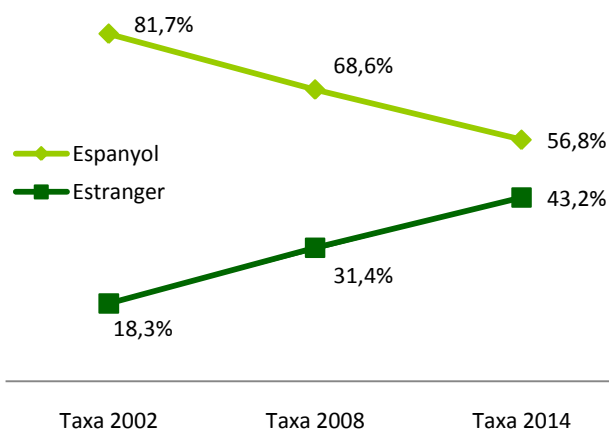
5. Canvi de perfil de l'excarcerat d'aquest estudi respecte als anteriors

Els aspectes més rellevants que diferencien la població excarcerada l'any 2010 de l'excarcerada l'any 2002 (estudi anterior) són els següents:

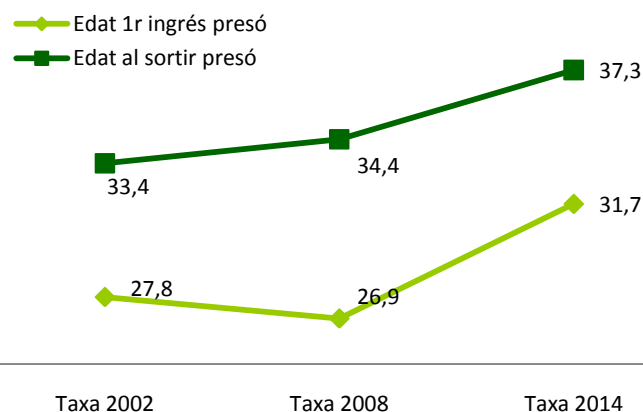
- **+** estrangers.
- **+** nivell d'estudis i formació, i entenen millor els dos idiomes oficials.
- edat **+** elevada.
- **+** persones primàries (han augmentat de forma molt significativa): l'any 2010 el 64,5% no tenen antecedents penitenciaris, enfront del 39,6% de l'any 2002.
- **+** delictes violents.
- **=** mitjana de temps de condemna en dies, però **↑** de condemnes molt llargues de cinc anys o més (d'un 15,7% l'any 2002 a un 20,1% l'any 2010).
- **↓** de permisos ordinaris de més d'11 punts (un 53,3% dels excarcerats l'any 2010 no van sortir de permís) i **↓** de persones que surten en llibertat condicional de quasi 5 punts (21,1% l'any 2010).

Gràfic 10. Canvis més destacats en el perfil dels excarcerats entre els diferents estudis

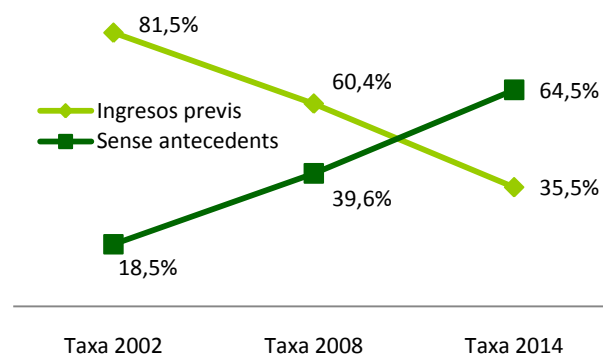
10a) Augment del percentatge de població estrangera

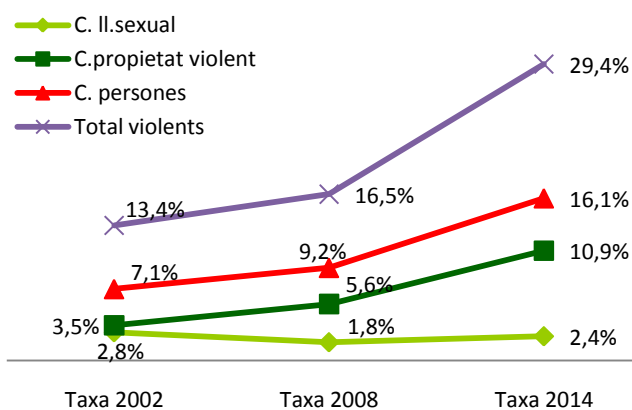
10b) Augment de l'edat

10c) Augment del percentatge de població sense ingressos previs

10d) Augment del percentatge de comissió de delictes violents

6. Característiques de l'infractor per delictes de violència de gènere

Aquest és el primer estudi que incorpora específicament aquest tipus d'infractors. S'inclou en aquest grup els que han comès un trencament de condemna o de mesura d'allunyament per violència de gènere. També és el primer cop que se'n recull la taxa de reincidència.

A l'hora de comparar el perfil dels infractors, hem estimat oportú fer-ho respecte a les característiques que presenten els que cometen altres delictes *contra les persones*.

Taxa de reincidència

Violència de gènere

25,1%

Resta del. contra les persones

22,3%

No hi ha diferències significatives

Temps de pena imposada

Violència de gènere

289,64
dies

Resta de delictes
contra les persones

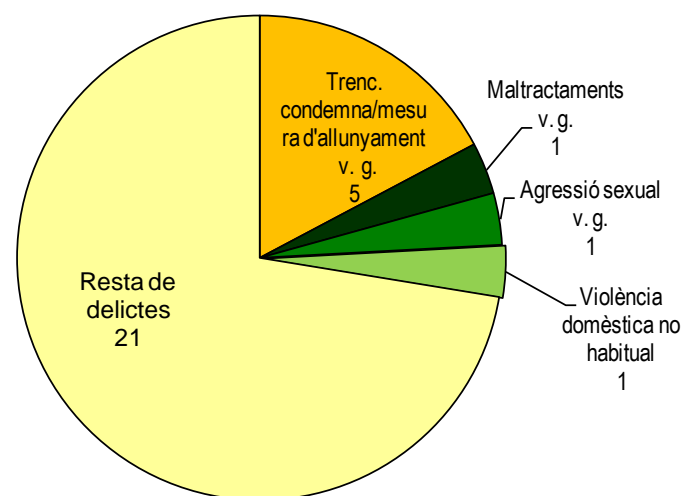
1.350,73
dies

- La pràctica totalitat són homes amb fills.
- Se'ls imposen condemnes curtes. Amb relació al conjunt de penats per delictes *contra les persones*, mostren un nivell de conflictivitat penitenciària baix, la qual cosa pot estar influïda per la durada, relativament curta, de la seva estada a presó. També han tingut menys ingressos anteriors a presó.
- N'hi ha pocs que gaudeixen de permisos ordinaris, i la immensa majoria surt sortint en llibertat definitiva quan acaba la condemna.
- N'hi ha pocs que tinguin antecedents familiars d'activitat delictiva. A més, entre aquests pocs hi ha un nivell reduït de trastorn de personalitat i de conductes autolesives.
- En canvi, el consum de drogues i/o alcohol afecta gairebé el 40%.
- Mostren poca conflictivitat dins la presó; no obstant això, fins a un 73,8% ha incomplert una mesura penal.

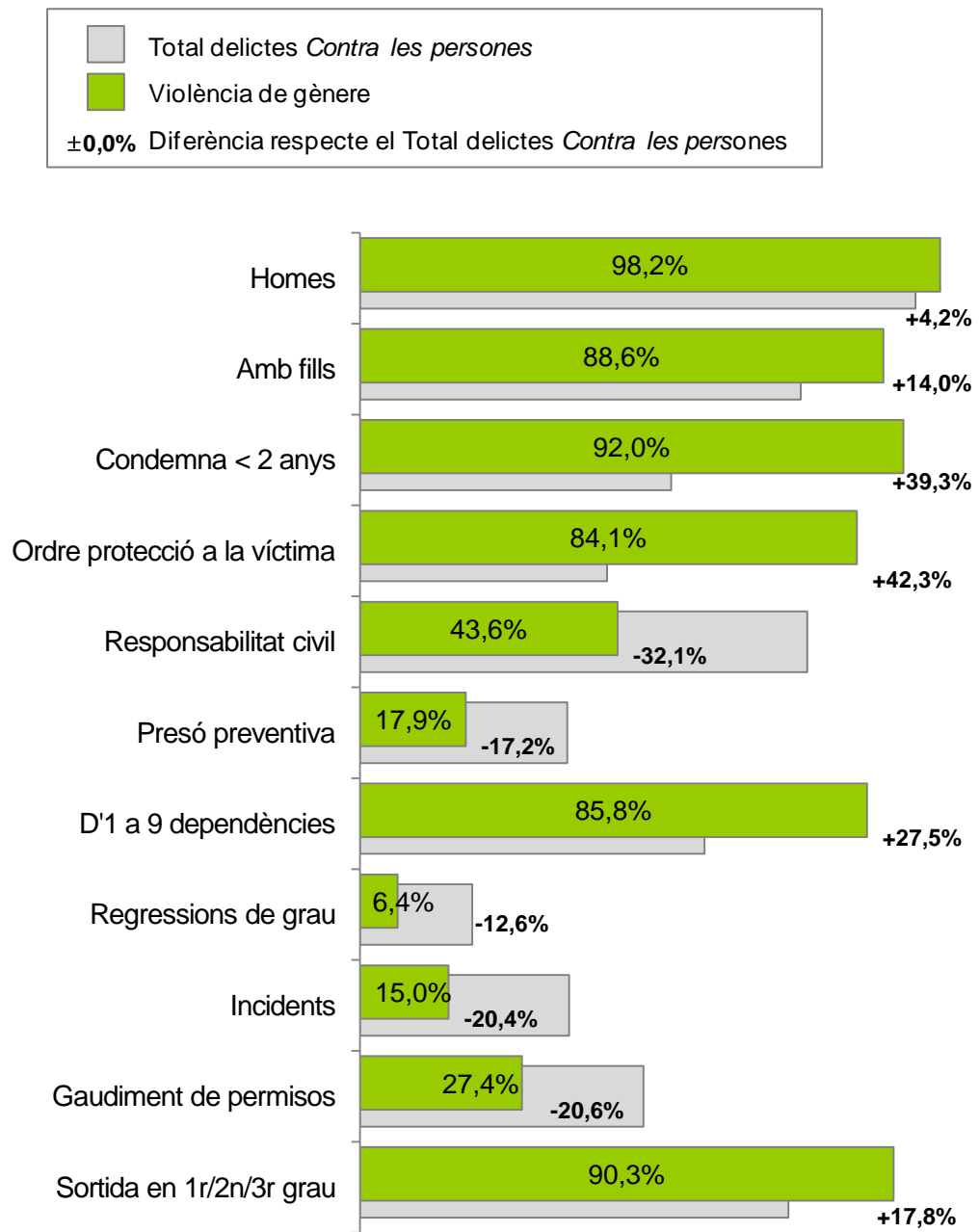
Han **reincidit en el mateix tipus de delictes** 8 persones: de les quals, 5 han comès trencaments de la *mesura d'allunyament per violència de gènere* i 3 han reincidit en delictes *contra les persones en violència de gènere*.

Mentre que el percentatge de condemnats per altres delictes *contra les persones* que **reincideixen durant el primer any** posterior a l'excarceració és del 53,5%, en el cas dels penats per delictes de *violència de gènere* aquesta xifra arriba fins al **70%**, malgrat que no hi ha diferències estadísticament significatives entre els dos grups. Són els que tenen un percentatge més alt de reincidència durant el primer any després de l'acabament de la condemna.

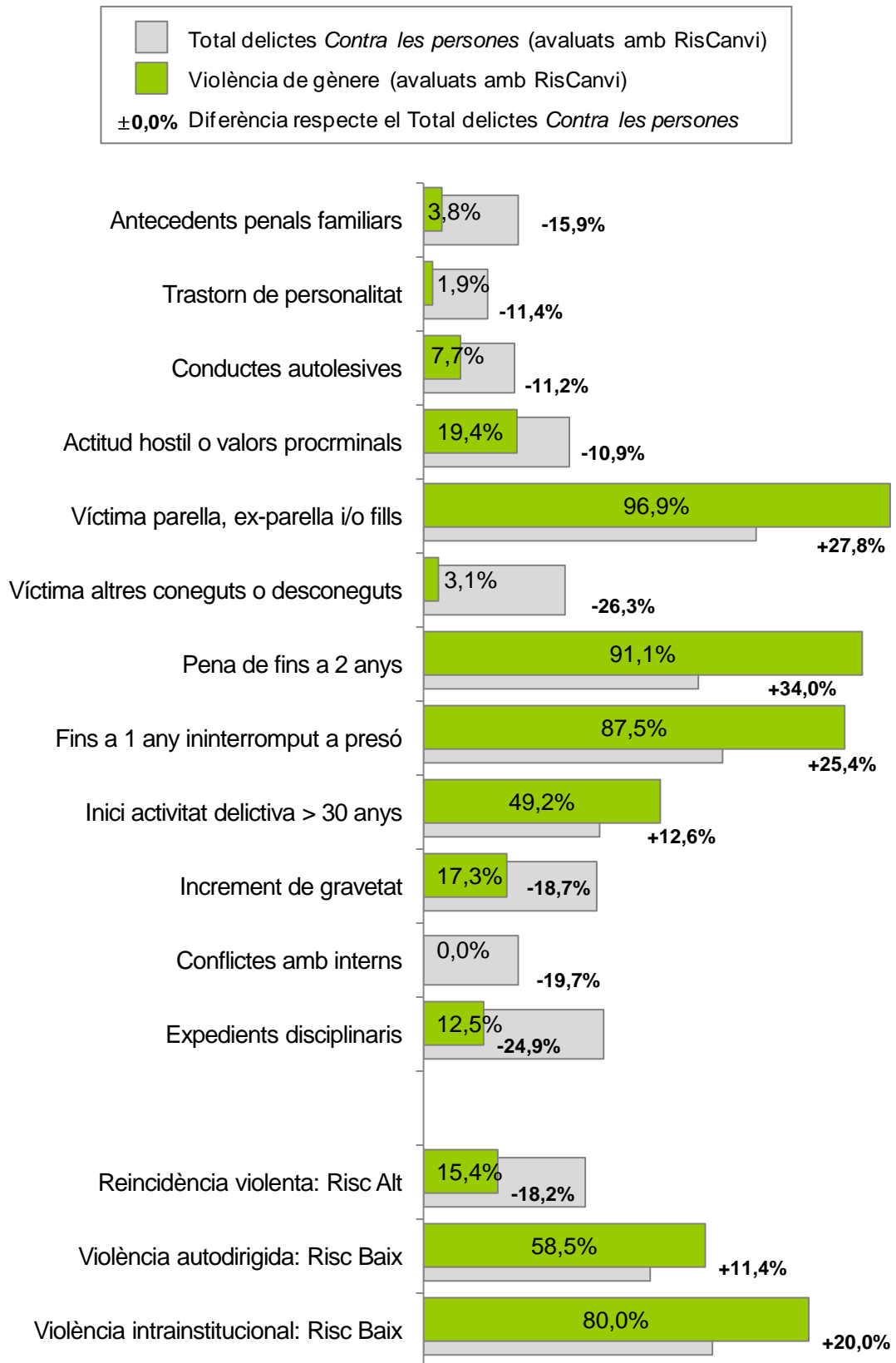
Gràfic 11. Fet delictiu comès en la reincidència

Gràfic 12. Diferències en les variables recollides al SIPC

Gràfic 13. Diferències en les variables recollides al RisCanvi

7. Característiques de l'infractor per RPS (responsabilitat personal subsidiària)

L'ingrés a presó per impagament de multa (RPS) és un fenomen quantitativament important en el conjunt de la població excarcerada:

Del total de persones excarcerades el 2010, 684 subjectes (20,1%) havien entrat a presó per aquest motiu.

Una primera diferència important és que els que entren a presó per RPS majoritàriament acaben la pena sense estar classificats: el 88,2% dels casos, és a dir, 603 subjectes.

Responsabilitat personal subsidiària

Proporció respecte al total de la població excarcerada (any 2010)

20,1%

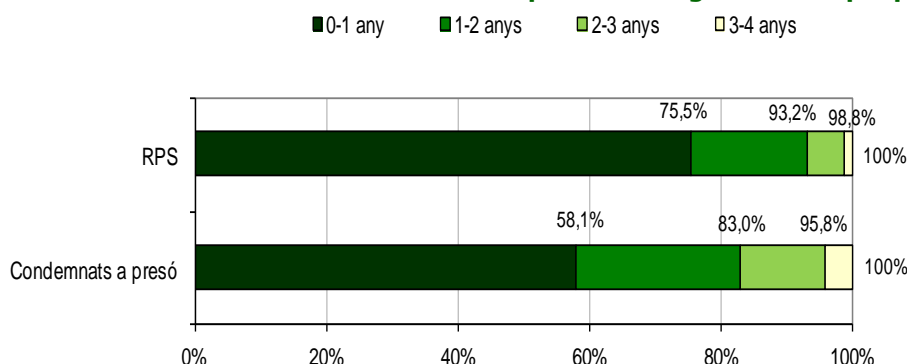
Taxa de reincidència

53,4%

Els interns que compleixen pena de presó per RPS presenten les característiques següents:

- Dues terceres parts són estrangers, dels quals la meitat són europeus. Aquests últims estan sobrerrepresentats respecte a la resta de grups.
- No tenen domicili fix o resideixen fora de Catalunya.
- Com a màxim tenen estudis primaris.
- El 44,9% tenen antecedents penitenciaris.
- Gairebé dues terceres parts ha comès un delictes *contra la propietat*, un percentatge que supera en molt el del conjunt de la població penitenciària (40,4%).
- Són multireincidents (amb molts antecedents penitenciaris).
- Són més joves, tant en el primer ingrés penitenciari com en el moment de l'excarceració l'any 2010.
- El seu pas per la presó és molt breu: 39,59 dies de mitjana (la prevalença més freqüent de compliment penitenciari és de 15 dies), i amb algunes entrades a presó anteriors i d'altres de posteriors pel mateix concepte.

Gràfic 14. Distribució acumulada de les persones segons el temps que triguen a reincidir

Diferències en les característiques de la reincidència respecte a la resta de persones condemnades a penes de presó

	Nombre d'ingressos posteriors (Mitjana)	Edat en reincidir (Mitjana)	Temps que triguen a reincidir (dies) (Mitjana)
Presó	1,44**	36,98 anys**	385,73**
RPS	3,37**	33,45 anys**	258,22**

** Valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,01$.

8. Dona i presó

Diferències respecte a l'estudi anterior	Estudi anterior (taxa 2008)	Estudi actual (taxa 2014)
+ estrangeres sobretot provinents d'Amèrica Central i del Sud	17,0%	38,2%**
+ primàries penitenciàries	42,3%	70,3%**
↑ d'edat en el seu primer ingrés	26,98 anys	32,21 anys**
Ha canviat la tipologia delictiva:		
↓ delictes <i>contra la propietat</i>	61,6%	42,9%**
↑ delictes <i>per drogues</i>	18,8%	30,1%*
↑ delictes <i>contra les persones</i>	6,3%	11,7%
↑ delictes violents (més del doble)	8,9%	20,3%**

* Valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,05$.

** Valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,01$.

Comparativa respecte al gènere		
Dones		Homes
29,6%*	Hi ha un percentatge més baix de dones amb antecedents penitenciaris	36,0%
30,1%**	Cometen delictes de <i>drogues</i> en una proporció que dobla el percentatge dels homes	16,8%
34,2%**	Surten més en llibertat condicional (quasi el doble)	19,9%
	No hi ha diferències significatives en el nivell d'estudis	
1.002 dies	No hi ha diferències en la durada mitjana de la pena base	1.091 dies
	No hi ha diferències en el nivell de conflictivitat dins del centre penitenciar (proporcions similars d'incidents greus i molt greus i de regressions de grau)	
Reincidència		
26,3%	S'han igualat les taxes de reincidència	30,5%
362,2 dies	S'ha igualat el temps que triguen a reincidir	334,2 dies
2,7 reingressos	S'ha igualat el nombre de reingressos	2,2 reingressos
41,4%	Reingressen un percentatge superior de dones que d'homes per complir una pena per RPS	28,9%

* Valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,05$.

** Valors amb diferències estadísticament significatives; $p \leq 0,01$.

9. Estrangers i presó

Respecte a l'estudi anterior, trobem que:

- Augmenta el seu percentatge en la població penitenciària (ara ja és del 43,2%).
- Aquest augment és més acusat en el cas de les dones estrangeres.
- El Magrib, la Unió Europea i Amèrica Central i del Sud són les àrees geogràfiques amb més pes percentual en centres penitenciaris; i les dues últimes són les que han pujat més el seu pes des de l'estudi anterior. La resta l'han baixat.

Respecte a la reincidència, trobem que:

- Els estrangers són més reincidents (33,0% front el 28,0% dels nacionals). Cal indicar que les condicions de vida influeixen en aquest resultat.
- Els estrangers cometem més delictes *contra la propietat* (68,5% enfront del 53,0% dels nacionals) i relacionats amb *drogues* (9,1% enfront del 5,6% dels nacionals).
- Tenen més reingressos (el 42,7% tenen 2 reingressos o més, enfront del 24,9% dels nacionals) i triguen menys temps a reincidir (283,8 dies enfront de 384,8 dels nacionals).
- Quatre de les sis àrees geogràfiques presenten una taxa de reincidència per sobre de la mitjana.

Distribució per àrees geogràfiques de procedència

Àrea	Percentatge	Respecte a l'estudi anterior
Magrib	34,8%	↓
Unió Europea	22,3%	↑
Amèrica Central i del Sud	22,1%	↑
Resta d'Europa	8,1%	↓
Resta d'Àfrica	7,1%	↓
Àsia	5,6%	↓

Taxa de reincidència per àrees geogràfiques de procedència

Àrea	Percentatge	Respecte a l'estudi anterior
Resta d'Europa	44,6%	↑
Àsia	44,5%	↑
Unió Europea	39,7%	↑
Magrib	33,6%	↑
Mitjana taxa 2014:	30,2%	
Resta d'Àfrica	24,9%	↓
Amèrica Central i del Sud	20,7%	↓

Variables més sobrerrepresentades en les àrees geogràfiques de procedència

<p><i>Unió Europea</i></p> <p>Delictes <i>contra la propietat</i> Penes curtes (mitjana de 435,10 dies) No classificats (RPS)</p>	<p><i>Àsia</i></p> <p>Homes No trobem cap altra variable sobrerrepresentada en aquest grup</p>
<p><i>Resta d'Europa</i></p> <p>Dones Delictes <i>contra la propietat</i> Penes curtes, amb mitjanes més baixes de condemna (373,51 dies) Múltiples ingressos anteriors No classificats (RPS)</p>	<p><i>Amèrica Central i del Sud</i></p> <p>Dones Són el grup amb més temps de condemna (1.209,18 dies) Delictes <i>contra les persones, trànsit i drogues</i> Delictes violents Sortida en 3r grau i en llibertat condicional</p>
<p><i>Magrib</i></p> <p>Homes Penes de durada mitjana, de 2 a 5 anys Delictes violents Regressions de grau penitenciari Gaudiment de permisos ordinaris Són els més joves en la comissió del delicte de la pena base i en el primer ingrés a presó</p>	<p><i>Resta d'Àfrica</i></p> <p>Homes Són el segon grup amb més temps de condemna (1.137,73 dies) Delictes de <i>drogues</i> Gaudiment de permisos ordinaris Sortida en 3r grau i en llibertat condicional</p>

10. Agrupacions de perfils segons necessitats criminògenes i reincidència

S'han identificat en el conjunt de persones ingressades a presó **quatre grups diferents** quant a les seves característiques. Cadascun dels grups presenta necessitats criminògenes específiques i els subjectes que els componen requeririen d'intervencions diferenciades. D'aquests quatre grups, dos es troben per sota de la mitjana de reincidència i dos clarament per sobre, i aquests darrers constitueixen els col·lectius principals de risc.

Els quatre grups sorgits de l'anàlisi es poden distribuir en un eix de coordenades segons les diferències entre ells. Verticalment, els grups s'ubiquen segons les necessitats criminògenes que presenten (per exemple, consum de tòxics, manca de suport social o problemes de conducta dins la presó), i com més a baix se situa un grup, menys necessitats presenta. A l'eix horitzontal, els grups es distribueixen segons la reincidència, i com més a l'esquerra se situa un grup, menys taxa de reincidència té.

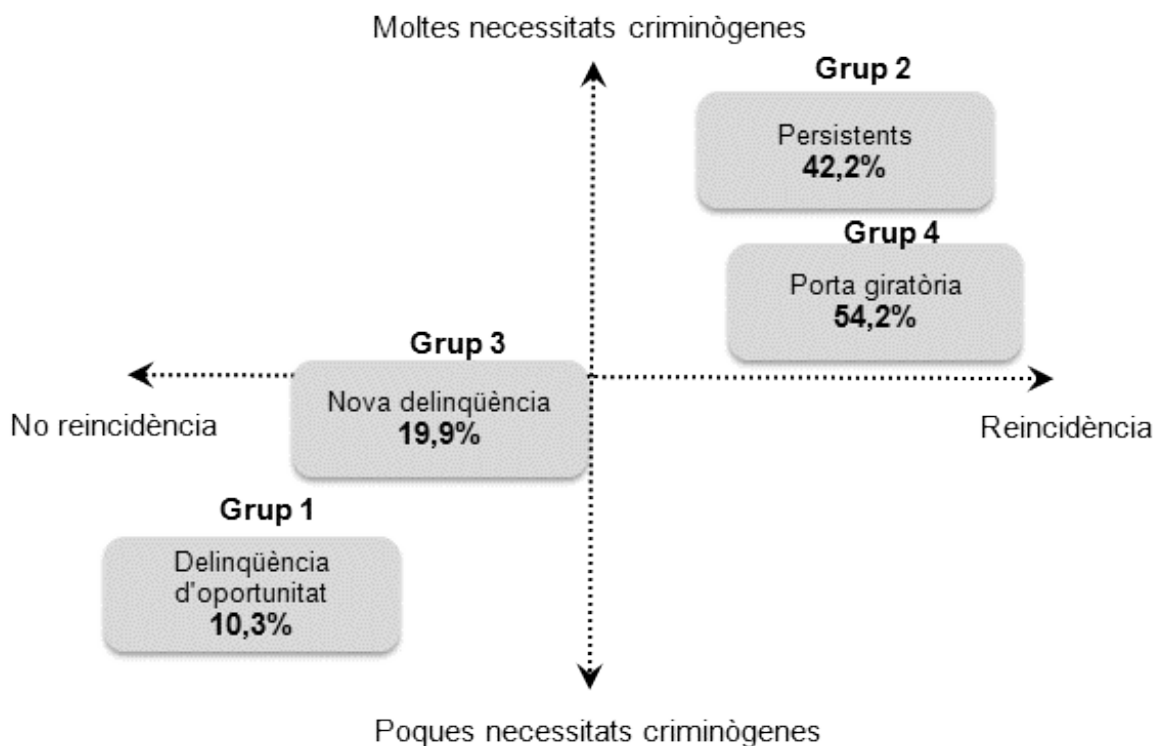
Grup 1: Delinqüència d'oportunitat (25,6% del total)

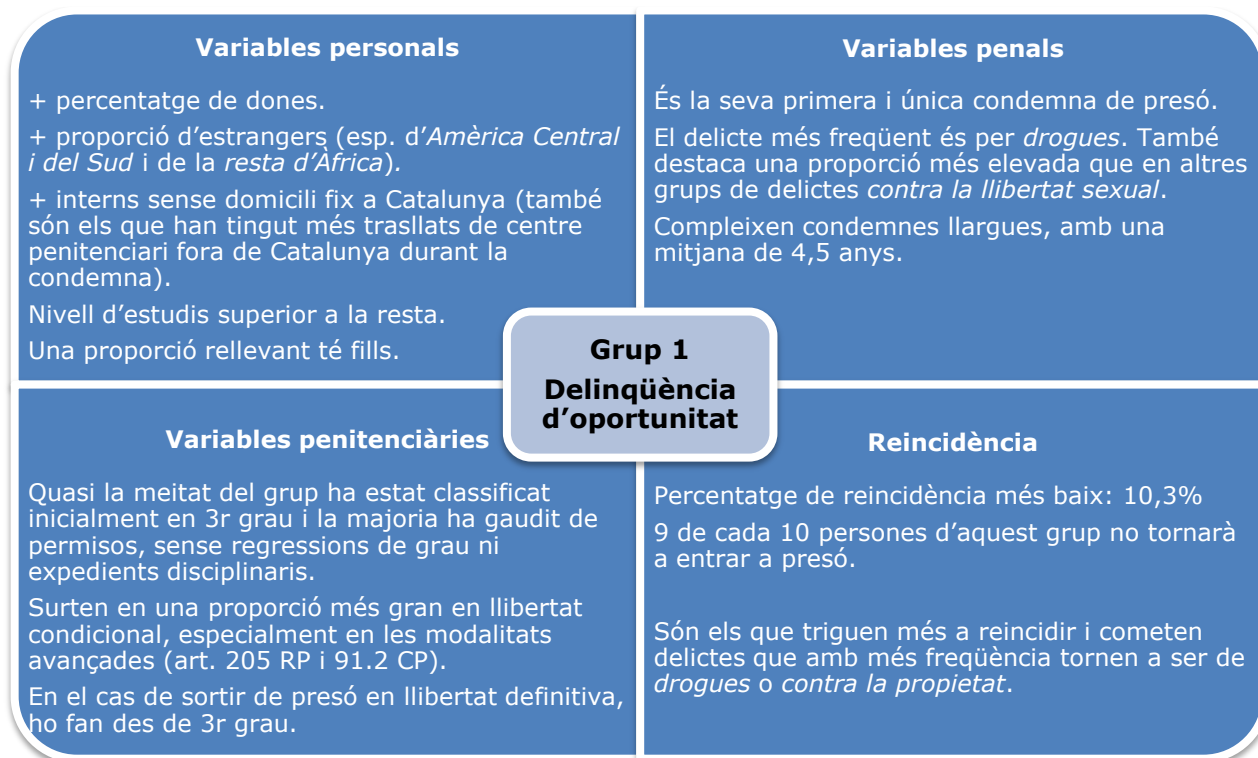
Grup 2: Persistents (27,1% del total)

Grup 3: Nova delinqüència (24,4% del total)

Grup 4: Porta giratòria (22,0% del total)

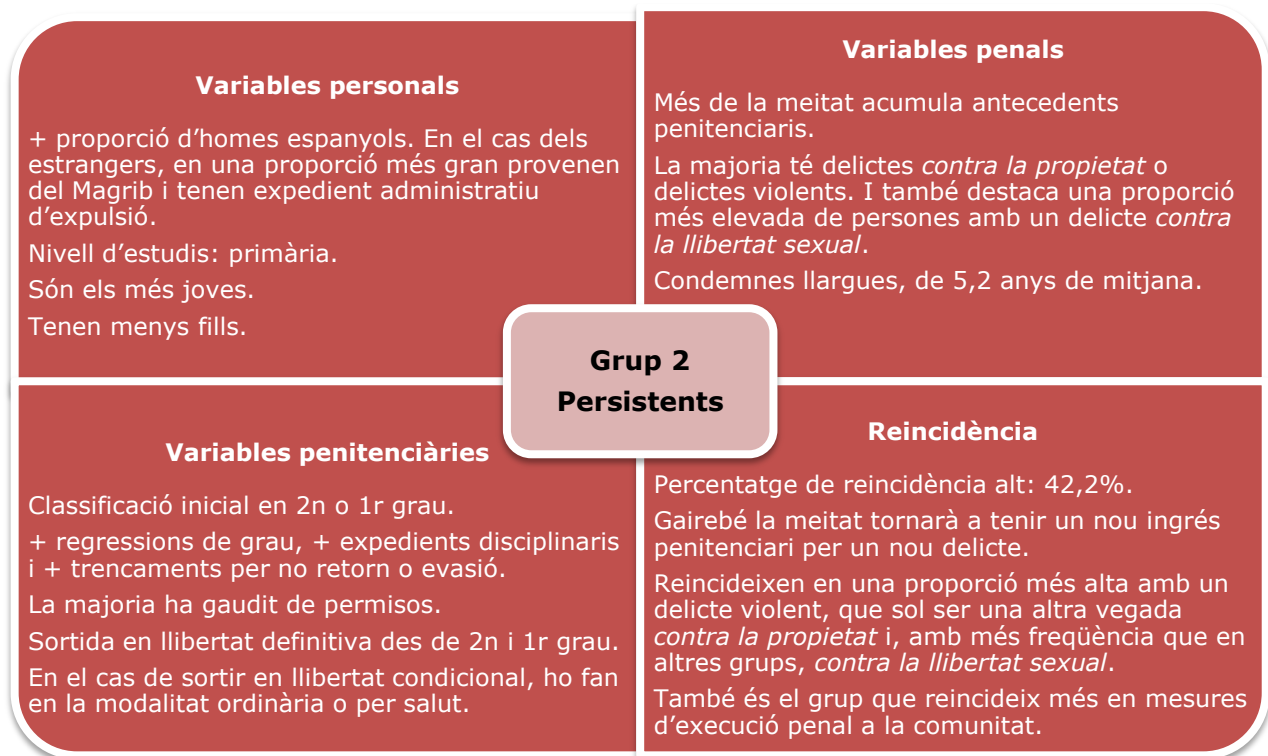
Gràfic 15. Distribució dels grups segons les necessitats criminògenes i el percentatge de reincidència de cada grup

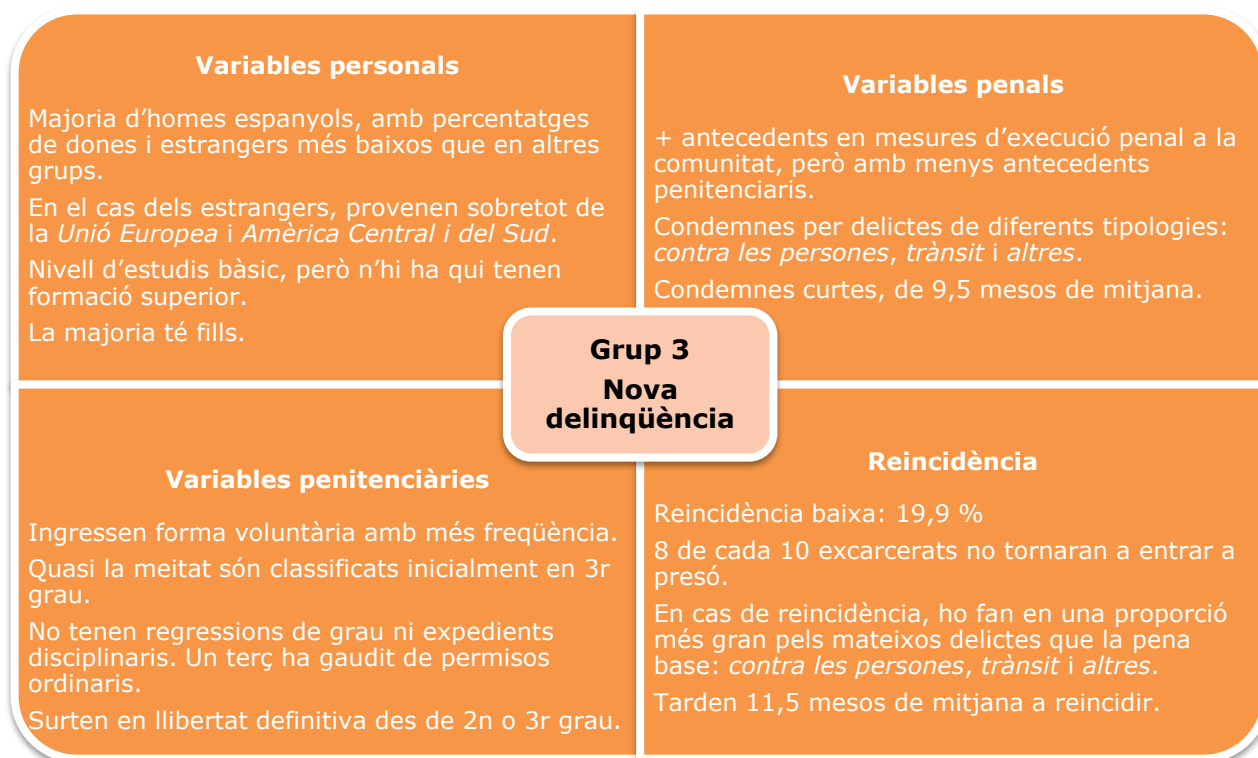
Grup 1: NECESSITATS QUE CAL COBRIR

- No presenten necessitats criminògenes concretes. Cal demanar que els plans de treball i seguiment tutorial fomentin i consolidin els canvis cap al desistiment en el delicte dels subjectes. Això es pot fer des de l'aplicació de mesures de semilibertat, com ja es fa fins ara, però estenent-les aquestes mesures a altres subjectes que tinguin aquestes característiques, incrementant-ne la durada de manera més decidida i generalitzada, i establint-hi les mesures de control que s'estimin necessàries en cada moment per al seu seguiment.

Grup 2: NECESSITATS QUE CAL COBRIR

- Presenten moltes necessitats criminògenes, especialment en els àmbits de personalitat i clínic que, un cop a presó, s'amplien i cronifiquen també amb problemàtiques de comportament penitenciari i història delictiva. És el grup amb més necessitats d'intervenció i el menys preparat per aconseguir l'objectiu d'un canvi personal encaminat al desistiment en el delicte. Cal treballar prèviament diferents objectius específics per assolir una estabilització de la conducta, monitorització de la responsabilitat i preparació per a la reintegració social amb disminució del risc de cometre nous comportaments violents.

Grup 3: NECESSITATS QUE CAL COBRIR

- Hi ha una prevalença de delictes de *trànsit* en aquest grup i també de *violència de gènere* que han implicat mesures privatives de llibertat des de les darreres reformes del Codi penal de 1995. Les necessitats criminògenes que presenten són molt concretes, relacionades amb el consum d'alcohol i/o drogues, amb el fet de mantenir l'adherència al tractament i de mantenir també les seves relacions personals i afectives. La curta durada de la condemna en aquest grup demana, a més, evitar sempre que sigui possible la pèrdua dels recursos de què disposin a l'exterior.

Grup 4: NECESSITATS QUE CAL COBRIR

- Presenten moltes necessitats criminògenes, especialment pel que fa a suport i recursos socials adequats. La seva història i característiques indiquen que hi ha molt poca predisposició al canvi i al desistiment del delicte per part dels infractors d'aquest grup, en el qual la intervenció penal ha obtingut resultats molt discrets en termes d'eficàcia, sobretot en els casos de RPS. Caldria una reformulació interdisciplinària respecte a la intervenció penal i penitenciària que s'ha de dur a terme en aquests casos i cal revisar si la pena compleix realment els principis de prevenció general i especial, i la finalitat de reinserció social, qüestió que les dades presentades posen en dubte.

11. Propostes de millora

Respecte a la intervenció penitenciària i als beneficis penitenciaris

1. El nivell de conflictivitat a les presons, traduït en expedients disciplinaris i incidents, ha anat baixant al llarg d'aquests darrers anys. No té sentit que disminueixi el percentatge de permisos ordinaris, de tercers graus penitenciaris i de llibertats condicionals concedits. Cal tornar a fomentar i concedir aquests beneficis i aplicar-los amb més discrecionalitat als subjectes de baix risc. Això, com diuen les nostres dades i les recerques a escala internacional, contribueix a augmentar les probabilitats de desistiment del delicte, a baixar la taxa de reincidència i a reduir els costos econòmics del sistema penitenciari.
2. D'altra banda, les taxes de reincidència de les persones que surten en tercer grau o llibertat condicional s'han tornat a manifestar com a significativament més baixes que la taxa general. Més enllà de la influència de les característiques dels interns, es mostren com les millors alternatives d'acabament de la condemna, amb una aproximació progressiva i supervisada a la vida en llibertat. Per tant, caldria potenciar-ne l'aplicació.
3. Paral·lelament, cal parar atenció a les característiques que presenten els subjectes que en l'anàlisi de clústers han donat una taxa de reincidència per sota de la mitjana, i especialment en la denominada *delinqüència d'oportunitat*. Aquests perfils poden també contribuir a la presa de decisions dels professionals respecte a l'inici de la cadena permissiva i la proposta d'altres beneficis penitenciaris que es podrien fer extensius a la totalitat d'interns d'aquestes característiques.

**Donar
més
permisos,
3r grau
i LC**

Respecte a l'aplicació d'instruments de valoració estructurada dels interns

4. Caldria continuar insistint en l'aplicació del RisCanvi i la seva continuïtat en el PIT (programa individualitzat de tractament), ja que es tracta d'un model d'avaluació estructurada que obliga a planificar de forma individualitzada la intervenció i dirigir-la a les necessitats específiques de cada intern, la qual cosa redunda positivament en un decreixement de la taxa de reincidència. Aquesta afirmació, que corrobora la literatura internacional, requeriria de models d'implementació en les formes i rutines de treball dels professionals dels centres penitenciaris.
5. Caldria també treballar per adaptar el RisCanvi com a escala de predicció de la reincidència general i estendre'n l'ús (en versió completa) al màxim d'interns per tal de possibilitar la intervenció individualitzada en el sentit esmentat en el paràgraf anterior.
6. Alhora proposem ajustar els valors dels factors del RisCanvi *screening* perquè millori la predicció de la reincidència general, de manera que passant-hi l'escala senzilla (10 ítems) es pugui orientar especialment la presa de decisions dels professionals en casos de condemnes curtes quan el risc de reincidència sigui baix.
7. Convindria que els professionals de tractament dels centres penitenciaris passessin de manera sistemàtica l'eina RisCanvi *screening* (adaptada a la predicció de la reincidència general) als dos grups identificats en l'anàlisi de clústers com a *persistentes* (grup 2, taxa de reincidència general superior a la mitjana, del 42,2%) i com a *porta giratòria* (grup 4, taxa de reincidència general del 54,2%). En ambdós casos, ajudarà a definir els factors clau sobre els quals convé intervenir per modificar trajectòries delictives continuades, tot i que pel que fa al grup de porta giratòria cal considerar també el que apuntem en l'apartat 12 d'aquestes propostes.

RISCANVI

Respecte a la importància de la recerca vinculada a la reincidència i relacionada amb la millora del sistema penitenciari

8. El recull exhaustiu de dades rellevants sobre les persones encarcerades, que permeten els instruments de valoració estructurada, resulta també molt important per a l'avaluació de les intervencions i per a altres temes vinculats a l'ús de la investigació per a la millora del sistema. En aquest sentit, és important enregistrar curosament i sistemàticament les dades i millorar el SIPC per tal de poder disposar d'una eina més actualitzada i que estigui preparada, no només per a la gestió penitenciària, sinó també per a l'explotació de dades des de la investigació. En ambdós sentits (la gestió penitenciària i la recerca), la nova eina hauria de ser compatible amb les bases de dades de tot l'àmbit d'execució penal.
9. D'altra banda, fóra bo complementar els estudis de reincidència amb investigacions més qualitatives centrades en el procés de desistiment del delicte i en el cicle de la reincidència que ens permetin valorar altres factors, vinculats al fet de seguir cometent delictes o de deixar de cometre'ls.
10. Igualment, proposem impulsar recerques que complementin i ajudin a contextualitzar les nostres dades. Aquesta proposta va dirigida en dos sentits: d'una banda, a l'estudi de taxes de reincidència policials i judicials a Catalunya; i d'altra banda, a propiciar contactes internacionals que ens permetin disposar d'estudis d'altres països comparables al nostre, conceptualment i metodològicament.
11. Així mateix, fem parar atenció al lector sobre la disminució rellevant del percentatge d'interns que van cometre un delicte *contra la propietat* i que van sortir de presó l'any 2010, en comparació dels que van ser excarcerats el 2002. Aquest fet representa una de les hipòtesis més potents d'explicació de la reducció de la taxa de reincidència que seria bo contrastar i estudiar específicament a través d'altres recerques.
12. Per acabar, convindria fer un estudi en profunditat respecte al col·lectiu que compleix una pena per RPS i ajustar un disseny de propostes i respostes legals més eficaces i efectives que les que s'estan donant fins ara. Respecte a aquests casos caldria revisar si la pena compleix realment els principis de prevenció general i especial, i la finalitat de reinserció social, qüestions que les dades presentades posen en dubte.

Equip de treball**Autors:**

Manel Capdevila Capdevila (coord.) (*responsable d'investigació*)

Marta Blanch Serentill (*investigadora col·laboradora i suport tècnic*)

Marta Ferrer Puig (*cap de l'Àrea d'Investigació i Formació Social i Criminològica*)

Antonio Andrés Pueyo (*catedràtic de psicologia de la Universitat de Barcelona*)

Berta Framis Ferrer (*tècnica de recerca de la Unitat d'Investigació*)

Núria Comas López (*tècnica de recerca becada*)

Albert Garrigós Bou (*tècnic de recerca becat*)

Ariadna Boldú Pedro (*tècnica de recerca becada*)

Ares Batlle Manonelles (*tècnica de recerca becada*)

Judit Mora Encinas (*tècnica de recerca becada*)

Treballadors de camp:

Lucía Abellán Pérez

Eva Barroso Solanas

Alba Capdevila Seix

Josep Babot Barbero

Alexia Cañamares Sanz

Esther Cobos Costa

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 No adaptada de Creative Commons](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.